

LIBRIS

We know
books

Clepsidra de aer

VASILE BURLUI
ÎN VIZIUNEA CRITICII LITERARE

Volum coordonat de Paul Gorban

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Cuprins:

ITINERAR BIOGRAFIC..... 5**Ioan HOLBAN**

1. Țara Vulturilor Albaștri 15
2. Poezia exilului interior 20
3. Insula, caverna, peștera, camera cu vid..... 33
4. Alcatraz..... 39
5. Poezia timpului regăsit 46

Iulian POPESCU

1. Drumul vieții, drumul patimilor... 93
2. O rugă sau un fel de șuguală tristă 99

Livia IACOB

1. Cuvânt de întâmpinare 104
2. Inaccesibila cale regală 113

Andrei GRIGOR

- Un elegiac demn 130

Nichita DANILOV

- Un rendez-vous în *Grădina cu Cărări ce se bifurcă* ... 134

Alexandra IONIȚĂ

- ... altă cale către sine 143

Paul GORBAN

- Poezia: catedrala concertului brandenburgic 146

2. Vasile Burlui, poetul haosului de lumină 156
3. Cosmogonia și stările galactice ale Ființei în poezia
lui Vasile Burlui 168

Adi CRISTI

- Universul poetic al lui Vasile Burlui 181

Caținca AGHACHE

- Concert melancolic* de Vasile Burlui și Nemiloasa fiară
a creației 189

Constantin FROSIN

- Înger Răstignit (poeme șoptite) 195

Mihai CIMPOI

- Emblema suferinței 203

Sterian VICOL

- Vasile Burlui – un nume cu renume în România ... 205

Viorel DINESCU

- O nobilă tristețe inună poezia lui Vasile Burlui 209

Simona MODREANU

- Se pendre à la branche d'un vers... 214

Marina MUREȘANU IONESCU

- VASILE BURLUI le poète, en version française
Plaisir(s) et écueils d'une entreprise difficile 217

Jean-Paul GAVARD-PERRET

- Burlui, sismographe du temps 222

- ITINERAR ICONOGRAFIC 229

Ioan HOLBAN

1. Țara Vultúrilor Albaștri

Dintre atâtea moduri de a fi ale poeziei – țișt și viziune a apocalipsei în expresionism, zeflema și textuarea dezabuzată a realului în postmodernism, reguli uscate, înghețate în clasicism, „pădure de simboluri” în romantism și simbolism, viziune a sentimentelor și radicalitate civică în modernism –, Vasile Burlui alege în *De anima* (Editura Apollonia, Casa Editorială Demiurg, 2012) șoapta și detenta metafizică ale elegiei; subintitulată chiar *Poeme de rostit în șoaptă*, cartea se alătură celorlalte două țiștite în 2011, *Concert melancolic* și *Philemon și Baucis*, exprimând lăuntru unui elegiac „scrijelind un vers” pe ușa melancoliei. Poemele din *De anima* se personalizează față de elegiile celorlalte volume prin ceea ce aș numi o marcată *poetică a departelui*; prinsă în ruinele lumii surpate, ale labirintului din viață, ființa pleacă într-o călătorie astrală, rătăcind printr-un alt labirint care ascunde, însă, lumina și speranța: „Mă-ndepărtez de evul care trece,/ De întâmplări și oameni ce-au plecat,/ Și-aceeași strălucire mă petrece/ Din ochii grei de lacrimi ce-am vărsat!/ Ca într-o gară prăfuită, fără nume,/ Când trenul trece fără să oprească,/ Se duce tot ce-a fost, o-ntreagă lume,/ Iar sufletu-mi s-oprește să privească./ Și simt cum mă scufund în cosmos/ Ca-ntr-un albastru al oceanului

abis,/ Vegheat îndeaproape | chiar de Cronos,/ Rătăcitor pe
 traiectorii, indecis" (*Gară fără nume*). Fără a se dezvolta în
 raporturi dicotomice, în polaritate, poezia reprezintă
 alternativele; jos, în viață, în lumea telurică, ființa s-a aflat
 mereu sub semnul lui prea târziu („E prea târziu să stingem
 cărbunii de pe vatră,/ Cetatea când e arsă, rămasă numai
 piatră./ E prea târziu să-năbuși a pieptului văpaie,/ Când
 dragostea e stinsă ca focul cel de paie./ E prea târziu să suferi de
 timpul ce-a trecut,/ Dorind să-ntorci viața din nou de
 la-nceput,/ E prea târziu să suferi de floarea ce-ai cules,/ E prea
 târziu să plângem de drumul neales./ E prea târziu regretul de
 cel ce-a fost atins,/ Săgeata de-i plecată și arcul de-i destins./ E
 prea târziu să plângem iubirea sfârșimată,/ E prea târziu să
 stingem cenușa de pe vatră" – *E prea târziu*), al chemării
 labirintului, al rătăcirii și, mai ales, al risipirii: „Cu patimam
 jucat ruleta vieții/ În urmă cu milenii, și am pierdut!/ Căci am
 mizat pe anii tinereții/ Și am jucat aproape ce-am avut!/ Am
 risipit moșiile zăpezilor albite,/ Pădurile virgine cu ape și
 vânat,/ Câmpii catifelate, cirezile de vite/ Și luna răsărind la
 margine de sat" (*Ruleta vieții*).

Alternativa spațiului teluric este *departele* care, iată, în
De anima are și un nume: acolo, în *Țara Vulturilor Albaștri*, pe
 drumul de sihaștri, se poate reface cuplul năruit jos, în
 labirintul teluric: „Când voi pleca spre Țara Vulturilor Albaștri/
 Prea ostenit de lume și doritor de aștri,/ Îmi voi lua cu mine
 doar gândurile toate,/ Iubirea pentru tine și m-oi topi în
 noapte./ Voi aștepta semnalul preacunoscut de noi,/ În foșnetul
 de frunze, pe-aleea pentru doi./ Învolverat de gânduri, pe
 drumul de sihaștri,/ Mă voi porni spre Țara Vulturilor Albaștri./
 Stejari s-or înclina cu ramuri descărnate,/ Potecile, pesemne,

dorind să le arate./ Și vor vibra în muzici ai cerului pilaștri,/ Când voi porni spre Țara Vulturilor Albaștri" (*Spre Țara Vulturilor Albaștri*); „Hai, vino, alături, iubito,/ În Carul cel Mare!/ Pe Câmpul Elizeu/ Sălbatic să alerge Pegasul!/ Cu fruntea sprijinită/ Pe pieptul meu,/ Să murmuri încetișor/ Balada uitării./ Neculese, împrăștiate,/ Lacrimile stelelor!/ Lăsa-ți pletele/ Răsfirate în vântul solar!/ Fericiți și inconștienți/ Să sorbim cu nesăț/ Clipa din Pacea lui Dumnezeu/ Până la următorul Bing-Bang!" (*Pacea lui Dumnezeu*). Actori de-o seară într-un spectacol care s-a sfârșit pentru a nu mai fi reluat niciodată, aici și acum, protagoniștii lirici din *De anima*, aceiași ca în *Concert melancolic* și *Philemon și Baucis*, se regăsesc departe, în Țara Vulturilor Albaștri, în *armoniile astrale* unde se poate pune iarăși vâsc la ușa casei. Poetica departelui e una complexă, construită pe cel puțin două nivele de semnificare; e, mai întâi, rătăcirea prin labirintul astral unde se recompune cuplul surpat, dar departele e și *vremea vântului scitic*, a unui alt Ovidiu, de pe țărmul înghețat al propriei ființe, unde poetul reface o atmosferă romantică amintind de cavalcadele lui Uhland și Eminescu: „Ascultă vântul scitic cum spulberă troiene,/ Cântând în orga lumii ca nordice sirene,/ Chemați sunt fiii stepei de al lui Clio val/ Cu strigăte de luptă și nechezat de cal./ Din neguri de milenii tot mai grăbiți s-arată/ Împinși de o himeră și buluciți de soartă./ În zăngănit de arme, de coifuri și de sulii,/ Purtând cu ei durerea și vuietul în uliți./ Înfrigurați sub ziduri ne strângem în cetate/ Și nu mai are cine în luptă să ne poarte.../ Afară, urlă lupii și mușcă din ostrețe,/ Prea doritori de sânge, de ieftine ospete!" (*Noapte scitică*). Aceleiași sfere semantice i se circumscrie și ceea ce aș numi tema medievală; multe din poemele cărții vorbesc despre o cetate, despre un

castel în ruine – metaforă a ființei interioare –, cu sugestia prezenței castelanilor, curtezanelor, cu rituri păgâne, precum arderea trunchiului de brad bătrân și descântecul Șamanului, cu mulțimi înfometate, hălăduind prin piețe și închinându-se lui Momus, fiul noapții, „stăpân pe întuneric”: însăși figura poetului trimite spre această lume a departelui din noaptea scitică sau din cetatea medievală: „Îngenunchez pe-altarul iubirilor defuncte/ Un cavaler stingher al timpului, trecut/ Pe platoșă port semnele din lupte/ Cu biruinți și-nfrângeri de temut./ Plecându-mi fruntea la totemul falnic,/ Aștept vestalele s-aprindă foc,/ Scoțând armura sufletului jalnic,/ Să-l ung cu mir, să-l vindec de noroc./ Și adormit în ierbi mirositoare,/ La căpătâiul propriului destin,/ Să uit de rana sângerândă, ce mă doare,/ Sorbind din cupa de pe urmă la festin” (*Un cavaler stingher*). Departele se află și pe alt etaj temporal, cel al imperfectului durativ al trecutului ființei, cu năruirea a tot ce va fi fost în clipele cernute prin sita timpului; dar, ieri se rostește, adesea, în poezia lui Vasile Burlui, pentru un azi problematic, al cețurilor și lipsei de speranță: „Coboară crivățul din norduri,/ Prin stepe își aleargă armăsarii./ Corăbii înghețate în fiorduri -/ Și-n sufletele noastre plâng ghețarii./ Încețoșate timpuri ne apasă,/ Omături se întind fără de pată./ Vin vremuri de restriște iar acasă,/ Zăpezile nu sunt ca altădată./ Și viscolii de vremuri și de ger,/ Acoperiți sub palide himere,/ Ne prosternăm cu fața către cer,/ Dar nimeni nu mai știe cum să spere” (*Coboară crivățul*).

În sfârșit, departele din *De anima* circumscrie și tema *insularității* care se regăsește într-un simbol precum *carapacea* sufletului ori în acela al insulei *naufraziului*, unde ființa sfârșește acoperită de vremuri, de alge și nisipuri, luându-i-se memoria,

trecând-o în negură; poezia însăși e un exil pe o altă insulă a lui Euthanasius: „Ca izolat pe-o insulă pustie/ Doar pescăruși, poștași, mă vizitează/ Când exilat de bună voie-n poezie,/ Doar gândurile timpul mi-l ritmează./ Decoruri fabuloase mânconjoară/ Cu valuri ce se sfărîmă de stânci/ Și gânduri obsesive cenfășoară/ Abisurile sufletului meu – adânci!/ În pisc de stânci, pe vârf de promontoriu,/ Tot risipind lumina peste valuri/ Așteaptă o chemare-n Purgatoriu/ Bătrânul far, stăpânitor de maluri” (*Bătrânul far*). Astfel este poezia lui Vasile Burlui: șoapta unei ființe plecate definitiv într-un exil interior.

Prefață la *De anima: poeme de rostit în șoaptă*, 2012.

2. Poezia exilului interior

În *Înger răstignit (poeme șoptite)*, Vasile Burlui reunește cele patru cicluri lirice ale poeziei sale de până acum, în care tragicul se ascunde în șoapta elegiei, iar rătăcirea în deșert a pelerinului „obosit” sfârșește în speranța departelui de dincolo de pragul privirii. Sub semnul elegiei deschide Vasile Burlui ușile poeziei în *Philemon și Baucis* și *Concert melancolic*; în tușe fine, poemele desenează un cuplu în care erosul e calm, esențializat, distilat, lăsând în urmă pasiunea, ispita, voluptățile, senzualitatea; poetul modelează în ipsos și lut, în bronz, pe pânză, apoi, în ceară, în piatră și marmoră, dar, mai ales, înlăuntrul ființei, în lacrimă și suferință, ceea ce aș numi o *prezență prin absență*: un alt Pygmalion creează o altă Galateea, (re)construindu-i chipul în metaforă: ea e „priebeagă printre stele”, printr-un univers plin „de armonii și muzici” ori fantasma de pe locul rămas liber la masă: „La plecarea ta,/ Cerul și-a închis pleoapele,/ Geofizicienii nu mai știu/ De ce/ Aurora boreală a dispărut./ Heruvimii și serafimii/ Nu mai știu viteza luminii,/ Iar formula lui Einstein/ Furnizează rezultate abjecte./ Florile și-au pierdut farmecul,/ Apele nu mai au izvoare,/ Geografia/ Nu mai are Polul Nord,/ Steaua Polară/ Nu mai are sens,/ Unu și cu unu fac unu,/ Iar la masă rămâne mereu/ Un loc liber./ Mai grav,/ Verbele și-au pierdut/ Timpul

prezent și timpul viitor,/ și se conjugă numai la trecut./ Acum am înțeles/ De ce/ Toate poveștile/ încep cu «A fost odată...»./ Iar vacanțele sunt anulate” (*A fost odată...*).

Dacă simbolul feminității se identifică în *Concert melancolic* prin figura Afroditei și, uneori, a Fetei Morgana, asociindu-se mereu muzicii, concertului „divin”, protagonistul liric trăiește tragic în apocalipsă de la pierderea iubitei și, deopotrivă, *elegiac*, cu nostalgia Edenului, a Începutului, când existența cuplului se poate relua cu suma intactă a virtualităților sale: „ACOLO.../ Dar nu există ACOLO!/ ATUNCI.../ Dar nu există ATUNCI!/ Atunci,/ Acolo și atunci,/ Mă voi reântâlni cu tine!/ Îți voi întinde mâna,/ Îmi vei întinde mâna,/ Ne vom privi din nou/ Cu ochii înțelepciunii,/ Vom rosti ruga noastră/ Sub ogiva albastră/ și vom pleca din nou,/ Împreună,/ Spre o nouă ARDERE DE TOT!”, scrie Vasile Burlui în *Arderea de tot*, căutând, prin poezie, memoria Edenului, amintirea lui, sperând să refacă astfel cuplul năruit. Într-o logică a trăirilor, Saul ajunge pe drumul Damascului, devine Pavel, ființa descoperind expresia lăuntrului său printr-o poezie a sentimentului religios: „Pe drumul spre Damasc abia mă-ncumet,/ Sub soarele-arzător și sub muștrări de cuget./ M-am îndoit, o, Doamne, când îți era mai greu,/ A fost acela Saul sau poate am fost eu?/ Sandaia-mi este ruptă și haina sfâșiată,/ Iar capătul de drum nicicum nu mi s-arată./ Mă lupt cu mine însumi ori mă confrunt cu gloata/ și-s niciodată dornic ca să-mi primesc răsplata./ Dar, Sfinte-al meu Părinte, atunci când rătăcesc/ și-n sufletul meu tulbur mai toate se-ncâlcesc,/ Încerc să fiu la cuget ca floarea de cais/ și te întreb ca Simon: — O, Domine! Quo vadis?” (*Quo vadis?*). Lirica sentimentului religios nu e, totuși, una de amvon, deși un poem se intitulează

chiar *Cântec de strană*; rugăciunea poetului din *Concert melancolic* e, mai degrabă, a omului rătăcit în deșert, o nouă încercare a labirintului la capătul căruia se poate regăsi în turma cea pierdută a Domnului: „Doamne, urmele pașilor Tăi!/ Pașii Tăi, pe ogorul meu.../ Pașii Tăi, la izvorul meu.../ Pașii Tăi, în livada mea.../ Pașii Tăi, la căpătâiul meu.../ Pașii Tăi, în grădina mea.../ Pașii Tăi, pe sufletul meu.../ Pașii Tăi, în cartea mea.../ Pașii Tăi, în cortul meu!/ Doamne,/ Urmele Tale, acoperite de nisipurile deșertului!/ Doamne,/ M-am rătăcit în deșert!/ Doamne, nu mă alunga dintre copiii Tăi!” (*Rugăciune*). Dincolo de figura lui Moise, a eternului călător sfâșiat de „nemiloasa fiară”, slujind Domnului pe Muntele Sinai fără speranța de a ajunge vreodată în Canaan, autorul elegiilor din *Concert melancolic* se regăsește, mai cu seamă, în Prometeu, simbolul *revoltei, sacrificiului și suferinței* de peste marginile suportabilității, urlându-și durerea „legat de stânca colțuroasă”, zvârcolindu-se ca fiara: „Ca Prometeu, legat de stânca colțuroasă,/ Îmi urlu suferința, ce inima-mi apasă,/ Și pasărea de pradă aștept să vină-n dar,/ Să muște-adânc în carne, să mă sfâșie iar./ Încrâncenat, mă bat cu mine ori cu timpul/ Și știu că prea-ades am supărat Olimpul./ Mă zvârcolesc ca fiara când lațul n-are leac,/ Mă răstignesc eu însumi pe-un început de veac” (*Ca Prometeu*). Fără a-și reprima accentele expresioniste dintr-un dezesperant tragic existențial, poemele din *Concert melancolic* rămân ale unui elegiac „scrijelind un vers” pe ușa melancoliei.

În *Philemon și Baucis*, tonalitatea lirică se radicalizează, se asprește, sunetul trist al elegiei trece în tânguirea prohodului; poemele din acest ciclu respiră în tăcerea din Vinerea Mare, în notele joase, grave, pătrunzătoare ale recviemului și ale cortegiului funerar: rătăcirea în deșert e acum plângerea de la

stâlpul disperării, iar nostalgia Edenului pierdut, a Începutului se surpă în cuvintele înghețate și în încremenirea armoniilor: „Părea că din icoane au coborât toți sfinții/ Și că-n odăjdii albe se adunau părinții Lumina coborâse între altar și naos,/ Iar tu pornisei parcă să te înalți în haos!/ De pe pereți plecau cohortele de îngeri/ Iar noi îngenuncheasem cutremurați de plângeri./ În candelă lumina mai tremura ușor/ Când ruga noastră mută se ridica în zbor./ Cuvintele nespuse zac înghețate-n aer,/ Iar timpul se oprește de-i răstignit în caer./ Soborul de odăjdii părea încremenit/ În armonii preasfinte și fără de sfârșit./ și bolți de catedrală păreau să se dezbine,/ Iar cerul părea lacom și doritor de tine!/ Atuncea am fost sigur că nu vei fi pământ/ Și că te urci, iubito, spre tot ce e mai sfânt!” (*Ascensiune*). Mai mult încă, termenii cuplului „stelar” din *Concert melancolic* revin în „iadul” de jos pentru a (re)trăi, până la capăt, destinul tragic; fantasma are acum un *portret* care, deși cu un „contur neclar”, lasă să se vadă șuvițele negre, ochii „de tăciune stins” și profilul gingaș al unei *efemeride* ori al florii prințeselor burgunde: „Ești floarea prințeselor burgunde/ Întârziată-n clipa acestui ev nebun./ Profilul tău reverberat în unde/ Îmi amintește chipul vreunui vechi străbun”, spune un Profil din acest ciclu liric al poeziei lui Vasile Burlui.

Și figura protagonistului liric dobândește alte linii, mult mai aspre, ca în poemul *Viața ca o ghilotină*, dedicat lui Mihai Ursachi; cu brațele și visele tăiate, cu trupul sfârtecat și cu sufletul tranșat în porții egale, Prometeu din *Concert melancolic*, revoltat, sacrificat, urlându-și suferința atroce, trece, în *Philemon și Baucis*, în figura *învinsului*, retras în sine „ca-n grote tibetane”, unde sufletele moarte, ucise, atârnă jalnic „în coarnele lunii”: *învinsul* are lăuntru lăuntru nins cu „flori de gheață”, stă într-o casă

fără amintiri, pustie, cu pereții mari și goi, încercând să reclădească o himeră plăpândă: „S-au prăvălit în mine/ Pereții mari și goi –/ Ei amintesc de mâine,/ Ei îmi șoptesc de noi./ Am reclăditla ziduri/ Cu mâna sângerândă,/ Împodobind cu gânduri/ Himera mea plăpândă./ S-au retopit în mine/ Trecutele iubiri/ Ca să câștig prin tine/ Eterne amintiri!/ Privesc din zori în noapte/ Pereții mari și goi –/ Ei îmi vorbesc în șoapte,/ Ei îmi vorbesc de noi./ Și totul îmi apare/ Întru atât străin/ În seara asta-n care/ Colindu-i un suspin./ Noi printre arsa piatră/ Ne-am reclădit iubirea/ șiam readus la viață/ Eternă amintirea./ Am reclădit iubirea/ Din piatra fumegândă/ și-am netezit zidirea/ Cu carnea sângerândă./ Am înnădit în mine/ Pereții mari și goi./ Ei îmi șoptesc, dar mâine/ Vor mai vorbi de noi?” (*Casa fără amintiri*). Drumul Damascului din *Concert melancolic* e acum calea spre Golgota, urmată de un „nebun la margine de vis”, vizitat de Lucifer care îi sfâșie sufletul „cu gheara sumbră”; eternul călător rătăcește acum pe malurile reci ale Styxului, cu tâmpla sprijinită „în stâlpul disperării”. Semnificativă e și dinamica spațiilor securizante în cele două cicluri lirice ale lui Vasile Burlui; *cortul* din *Concert melancolic*, unde Îl chema pe *Domnul și iurta* din *Philemon și Baucis* sunt spațiile unei protecții precare, ale iluziei refugiului, în fond, pentru că, iată, ființa rămâne mereu în pedeapsă, vaiet și venin: „și vom lua cu noi poezia/ Năvalnică, tristă, filozofică.../ și vom aduce muzica.../ Adevărata muzică a sufletelor neostoite!/ Trecând peste omătul zăpezilor veșnice/ Ne vom cuibări ca-ntr-o iurtă –/ Fără ceremonii,/ și vom trăi liniștiți, omenește,/ În așteptarea nopții polare,/ A celei fără întoarcere...” (*Așteptare*).

Castelul e pustiu, clepsidra, spartă – acesta e peisajul învinsului care nu-și mai regăsește ființa interioară decât în